

TÜRK DİLİ 1

11.DERS: NOKTALAMA İŞARETLERİ

Hilal TUFAN

1- NOKTA (.)

a) Cümle sonlarında kullanılır:

Dünyanın her yanında öğretmenler, insan topluluğunun en fedakar ve saygıdeğer kişileridir. (Mustafa Kemal Atatürk)

b) Kısaltmalardan sonra konur:

Alb. (albay), *Dr.* (doktor), *Prof.* (profesör), *Cad.* (cadde), *s.* (sayfa), *sf.* (sıfat), *T.* (Türkçe).

c) Sayılardan sonra sıra bildirmek için kullanılır:

5. (beşinci), *13.* (on üçüncü); *IV. Murat*, *XIX. yüzyıl*; *4. Cadde*, *21. Sokak*.

* Arka arkaya sıralanan, virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamların sonuncusuna konur:

XI-XII. yüzyıllar arasında.

d) Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:
I., 1., A., a., II., 2., B., b.

e) Tarih yazımında gün, ay ve yıl bildiren sayıların arasında kullanılır:
15.2.2005, 29.XI.1923.

*Tarih ve aylar yazıyla da yazılabilir:
29 Mayıs 1453, 19 Mayıs 1919.

f) Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için kullanılır:
08.15'te, 19.30'da, 20.40'ta.

g) Matematikte çarpma işareti olarak kullanılır:
7.8=56, 8.5=40

h) Beş ve beşten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve aralara nokta konur:
110.250, 35.450.216

2- VİRGÜL (,)

a) Art arda sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarını ayırmak için kullanılır:

Kadın, erkek, çoluk çocuk yani herkes çayirlara, tepelere dökülür.

Beyoğlu'nun yüzlerce, binlerce dükkanında, terzisinde, berberinde, gazinosunda, pastacısında, barında, kürkçüsünde ve sinemasında yok pahasına çalışan Hristiyan kızları bu semtte yetişir.

b) Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır:

Dur, dinle, gör.

Bu sözlerin altında Sabri yavaş yavaş kırılıyor, içi yanıyor, gırtlığına acı bir şey tıkanıyordu.

c) Cümlede özel olarak vurgulanması gereken ögelerden sonra konur:
Binaenaleyh, biz her vasıttadan, yalnız ve ancak, bir noktainazardan istifade ederiz.

d) Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş ögeleri belirtmek için kullanılır:

Maktul Ali ile müvekkilim, birbirine düşman olmak şöyle dursun, bir tehlike karşısında birbirlerini kurtarmak için ölmeye koşacak kadar samimi ve fedakar iki dostturlar.

e) Cümle içinde ara söz ve cümleleri ayırmak için kullanılır:
Akşama doğru, babamın eve gelmesinden az evvel, tekrar hapishaneme konulurdum.

Bakiler, Nedimler, o deha persinin alınlarına ilahi bir nur koyduğu adamlar, bu dilden, o donuk kütleden ne çıkarabileceğini gördüklerinde şaşırıp kalmışlar.

f) Anlamı güçlendirmek için tekrarlanan kelimeler arasında konur:

Tutsak, tutsak, tutsak, tutsak...

Her şey tutsak ve de ölüm;

Ve de ölüm, her şey tutsak.

Akşam, yine akşam, yine akşam,

Göllerde bu dem bir kamış olsam.

g) Tırnakla belirtilmeyen aktarma cümlelerden sonra konur:

Yengem de:

-Onda biraz insaf olsa bizi böyle yüzüstü bırakıp gitmez, diye ekledi.

Cemile resme uzun uzun baktı, sonra tasalı, nemli gözlerini bana dikti, tatlı bir sesle:

-Kiçine bala bunu bana versene... Yadigar olarak saklarım, dedi.

h) Konuşma çizgisinden önce konur:

İlk hareketi, alt dudağını ümitsizce ısırarak oldu ve alışık bir hareketle elini uzatarak,

-Buyrun efendim, dedi.

i) Kabul, ret ve teşvik bildiren *hayır, yok, evet, peki, pekala, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette* gibi kelimelerden sonra konur:

Olur, yarın gideriz. Tamam, istediklerini alırım.

j) Bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime ve kelime gruplarıyla yapı ve anlam bakımından ilgisi olmadığını göstermek için kullanılır:

Yaramaz, arkadaşını rahatsız ediyordu. Bu, işin devam edemeyeceğini gösterir.

k) Hitap kelimelerinden sonra kullanılır:

Sevgili Adnan, Kardeşim Yaşar,

I) Sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için konulur:

21,6 (yirmi bir tam, onda altı), 12,75 (on iki tam, yüzde yetmiş beş).

**ve, veya* bağlaçlarından önce veya sonra virgül kullanılmaz:

Pazartesi günü muhakkak herkes okula gelmeli ve toplantıya katılmalı.

*Metin içinde tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül kullanılmaz:

Hem öyle diyorsun hem böyle. Ya sen git ya da ben gideyim.

*Cümle pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan *da / de* bağlacından sonra virgül konmaz:

Israr etsen de seninle gelmeyeceğim. Benim anlattıklarına değil de dedikodulara inanıyordu.

*Metin içinde –*IncA* anlamında zarf fiil görevinde kullanılan *mI / mU* ekinden sonra virgül konmaz:

İstanbul'da okullar açıldı mı trafik alt üst olur.

*Şart ekinden sonra virgül konmaz:

Üniversite sınavını kazanırsa babası ona araba alacaktı.

*Metin içinde zarf fiil ekiyle oluşturulmuş kelimelerden sonra virgül konmaz:

Bana gelen teklifi değerlendirip kararımı açıklayacağım.

3- NOKTALI VİRGÜL (;)

a) Cümle içinde virgülle ayrılmış tür ve takımları birbirinden ayırmak için kullanılır:

Bu işi ancak erkeklerden Erdal, Mehmet, Mithat; kızlardan ise Aylin, Melek, Zehra yapar.

b) Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

4- İki Nokta (:)

a) Kendisinden sonra açıklama yapılan veya örnek verilen cümlelerin sonuna konur:

İnsanı yalnız bir illet öldürür: Sıkıntı. Sahilde üç kişiyiz: Ben, bir genç, bir ihtiyar.

b) Ses biliminde uzun ünlüyü belirtmek için kullanılır:
a:ciz, beda:va, ka:til, ha:kim.

c) Karşılıklı konuşmalarda, konuşmanın başlayacağını belirtmek için kullanılır:

Bedriye Hanım:

-O küfenin içinde ne kadar duracaksın?

Emeti Hanım:

-Birisi gelip beni kurtarıncaya kadar.

d) Matematikte bölme işareti olarak kullanılır:

$$80:4=20, 100:50=2$$

e) Genel ağ adreslerinde kullanılır:

<http://tdk.org.tr>

5- Üç Nokta (...)

a) Tamamlanmamış cümlelerin sonunda kullanılır:

Bu kadar üst üste gelen şeyleri düşünmek beyhude bir şey *di. Hele konuşmak...*

b) Kaba, çirkin sayıldığı için veya başka sebepten ötürü belirtmek istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur:

O sırada büyük efendi, B... 'ye defterdar olmuş ve aile yalnız Harbiyeli oğlunu İstanbul'da bırakarak takımıyla buraya göç etmiş.

c) Alıntılardan atlanan kelime veya bölümlerin yerine kullanılır:

İlk katlardan birine radyo açıldı. Ve birdenbire Mustafa Çavuş'un türküsü bu kış gecesi sokağı kapladı: "Şahane gözler şahane..."

*Alınmayan kelime ve bölümlerin yerine yay ayraç içinde üç nokta konabilir.

d) Sözü'nün bir yerde kesilerek geri kalan kısmın okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur:

*Duyarım, içime sığmış, ağlar,
Bir ufacık çocuk, bir küçük öksüz...*

e) Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için kullanılır:

*Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:
-Koca Ali... Koca Ali, be!...*

f) Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır: - *Ne yapıyorsun bakalım?*

- *Hiç...*

- *Ne vakittir buradasın?*

- *Bir ay var...*

6- Soru İşareti (?)

a) Soru bildiren cümle veya sözlerin sonuna konur.

- *Üsküdarlılardan kimleri tanırırsınız?*
- *Nasıl kimleri?*
- *Namlılardan... Tulumbacılarından?...*
- *Hiç kimseyi tanımam.*

b) Bilinmeyen, kesin olmayan ve şüpheyile karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır:

Erzurumlu Emrah (?-1860?), Fuzuli (1496 ? – 1556) büyük bir Türk şairidir.

**mI / mU* eki –*IncA* anlamında kullanıldığında soru işareti en sona konmaz:

Bir kere şüpheyile düştün mü kurtulman güç olur.

*Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur: *Güler misin, ağlar mısın?,
Üsküdar'da mı, Kadıköy'de mi?*

7- Ünlem İşareti (!)

a) Korku, acı, şaşma, sevinç gibi duyguları gösteren sözlerden sonra konur:

Ne Mutlu Türk'üm diyene!

Çayın rengi ne kadar güzel!

Sabah sabah!

Açık havada!

b) Seslenme, hitap, uyarı sözlerinden sonra kullanılır:

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!, Ne kadar güzelsin Elif, dağın kızı!

c) Söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı katmak için yay ayraç içinde ünlem işareti kullanılır:

Siz dünyanın en alçak gönüllü (!) insanısınız., Ne kadar ilginç (!) fikirleriniz var.

*Ünlemden sonra üç nokta yerine iki nokta konması yeterlidir.

*Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konabileceği gibi cümlelerin sonuna da konabilir.

8- Kısa Çizgi (-)

a) Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur:

.....*oku-*
yacağım.

*Satır sonlarına gelen özel isimlerden sonra kesme işareti kullanıldığında çizgi kullanılmaz:

.....*Ankara'*
dan

.....*Ayşe'*
deki

*Bitişik yazılan kelimelerde hece bölünmez.

.....*asla-*
nağzı

.....*ba-*
şöğretmen

*Ayırmada satır sonunda ve satır başında tek harf bırakılmaz:

.....*a-*
cele değil,

.....*ace-*
le

b) Ara söz ve cümleleri için kullanılır:

Kendi gündeliğinden kopmuş herhangi bir mahluk gibi yavaş yavaş, hatta bu gündeliğin sıkıntılarını –ufak tefek rahatsızlıklar, endişeler- beraberinde getirerek bahçeye girmişti.

*İki çizgi arasındaki açıklama cümleleri büyük harfle başlamaz.

c) Dil bilgisinde kökleri ve ekleri ayırmak için kullanılır:

baş-la-n-gıç, don-dur-ucu, gör-gü-süz-lük

d) Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır:

başla-, gözle-

e) Eklerin başlarına ve fiil yapan eklerin sonlarına konur:

-lık, -mtırak, -ış; -la-, -al-, -ala-.

f) Heceleri göstermek için konur:

ba-kı-cı-lık, cey-lan, ku-yum-cu-luk.

g) Kelimeler arasında “-den... -a ve ile, ila arasında” anlamlarını vermek için kullanılır:

Ankara-İstanbul yolu, Türkçe-İngilizce Sözlük, Ural-Altay dil grubu.

h) Matematikte çıkartma işareti olarak kullanılır:

75-20=55, 40-25=15

9- Uzun Çizgi (-)

Satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır:

-Nazlı'nın evini yeniden kuracağım.

-Nazlı kim?

-Koruköy'ün yetimi Nazlı.

*Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

10- Eğik Çizgi (/)

a) Şiirlerden yapılan alıntılarda mısraların yan yana yazılması gerektiğinde kullanılır:

Yine bir başka yerde aynı şair bakın ne diyor: “Gelin ey ehl-i hakikat çıkalım dünyadan / Gayrı yerler gezelim özge sefalar görelim.”

b) Adreslerde apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur:

Nu.: 13/8 Fikirtepe / İSTANBUL

c) Tarihlerin yazılışlarında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

15/02/1971, 21/X/2006

d) Dil bilgisinde eklerin farklı şekillerini göstermek için kullanılır:

-a / -e, -acak / -ecek, -maz / -mez.

e) Bölme işareti olarak kullanılır:

40/20=2, 60/3=20

f) Genel Ağ adreslerinde kullanılır:

<http://tdk.gov.tr>

11- Ters Eğik Çizgi (\)

Bilgisayar yazılımlarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için kullanılır:

C:\Dos>MD\Oyun

12- Tırnak İşareti (“...”)

a) Aktarılan sözleri göstermek için kullanılır:

XIII. yüzyılın ikinci yarısında Konya ‘da devlet idaresini ele geçiren Karamanoğlu Mehmet Bey, “Şimden gerü divanda, dergahta, bargahta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmayacaktır.” fermanını yayarak Türkçenin devlet dili olmasını sağlamıştır.

*Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır:

*Atatürk, “Ne mutlu Türk’üm diyene!”
 demiştir.*

*Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret tırnak içinde kalır:
*Vecihe Hanım'ın alt dudağı düzeliverdi. "Ne yapalım efendim?"
El için ağlayan gözden olur." Bir kahkaha patlattı.*

*Uzun alıntılardan her paragraf ayrı ayrı tırnak içine alınır.

*Anıt veya yazıtta yer alan alıntılar tırnak işareti ile gösterilmez.

b) Özel olarak belirtilmek istenen sözleri tırnak içine alınır:

*Çiftçi olmadıkları için toprağa, "zanaat" sahibi olmadıkları için
çarşıya önem vermiyorlardı.*

c) Kitapların ve yazıların adları ve başlıkları tırnak içine alınır:

En son Oğuz Atay'ın "Tehlikeli Oyunlar" romanını okudum.

*Gazete ve dergi isimleri tırnak içine alınmaz:

Bugün Milliyet gazetesinde önemli haberler vardı.

*Özel olarak belirtilmek istenen sözler, kitap ve yazıların ad ve başlıkları tırnak içine alınmadan koyu yazılarak veya eğik yazıyla (italik) dizilerek gösterilebilir:

Üç İstanbul en sevdiğim romanlardan biridir.

*Tırnak içine alınan sözlerden sonra kesme işareti kullanılmaz:

Gençler “Tutunamayanlar” ı muhakkak okumalıdır.

13- Tek Tırnak İşareti (‘...’)

Tırnak işaretiyle aktarılan bir sözün içinde yeniden tırnağa alınması gereken ifade, tek tırnakla belirtilir:

“Atilla İlhan’ın son şiir kitabı ‘Kimi Sevsem Sensin’i elimden düşürmüyorum.” dedi.

14- Denden İşareti (")

Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı söz ve söz gruplarının tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır:

a. *İsim fiiller*

b. *Sıfat "*

c. *Zarf "*

15- Yay Ayraç (())

a) Cümle içindeki açıklamaları göstermek için kullanılır:

Sergide gördüğü takıları (Hepsi el yapımıydı.) çok beğenmişti.

*Yay ayraç içinde bulunan özel isimler ve yargı bildiren anlatımlar büyük harfle başlar ve sonuna uygun noktalama işareti getirilir.

*Hakkında açıklama yapılan söze ait ek, ayraç kapandıktan sonra yazılır:

Tevfik Fikret (1867-1915)'in..., imek fiili (ek fiil)nin geniş zamanı şahıs ekleriyle çekilir.

*Yani ile yapılan açıklamalar ayraç içine alınmaz.

b) Tiyatro eserlerinde konuşmanın hareketini, durumunu göstermek için kullanılır:

Komiser – Beyefendi bendeniz yabancı değilim... Semtin merkez komiseriyim... (Avucunun içindeki küçük karneyi Tahir'e uzatır.)

c) Alıntıların aktarıldığı eseri ve yazarı göstermek için kullanılır:

Gurbetten gelmişim, yorgunum hancı!

Şuraya bir yatak ser yavaş yavaş...

Aman karanlığı görmesin gözüm!

Beyaz perdeleri ger yavaş yavaş.

(Bekir Sıtkı ERDOĞAN)

d) Bir yazının maddelerini gösteren rakam ve harflerden sonra kapama ayracı kullanılabilir:

I) 1) A) a)

II) 2) B) b)

16- Köşeli Ayraç ([ ])

a) Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır:

*Halikarnas Balıkçısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886 – 1973)]
Bodrum’da yaşamıştır.*

b) Bibliyografik künyelere ait bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır:

Reşat Nuri [Güntekin], Çalığışu, Sersaadet 1922.

17- Kesme İşareti (‘)

a) Özel adlara –*kişi ad ve soyadları, takma adları; millet, boy, oymak adları; devlet adları; din ve mitoloji ile ilgili özel adlar; kıta, deniz, nehir, göl, dağ, boğaz, geçit, yayla, ülke, bölge, il, ilçe, köy, semt, bulvar, cadde, sokak vb. coğrafyayla ilgili yer adları; kitap, dergi, gazete ve sanat eseri (tablo, heykel, müzik vb.) adları; kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge ve genelge adları; hayvanlara verilen özel adlar- getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır:*

Atatürk'ün, Yunus Emre'yle, Türk'üm, Kızı'ın, Hacımusalı'ya, Allah'tan, Marmara Denizi'ni, Venüs'ün.

*Özel adlar yerine kullanılan “o” zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

*Kurum, kuruluş, kurul ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türk Dil Kurumunda, Danışma Kurulunu, Gimada, Şenyurt Belediyesinde.

*Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz:

Türklük, Ahmetler, Türkçenin, Avrupalı, Halide Edipler, Türkleşmekte, Aydınli, Zonguldaklılar, Müslümanlıktan.

b) Kişi adlarından sonra gelen saygı sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur:

Mehmet Bey'e, Yasemin Hanım'dan, İbrahim Efendi'ye.

*Unvanlardan sonra gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

Cumhurbaşkanınca, Başbakanca, Türk Dil Kurumu Başkanına göre.

c) Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur:

BM'den, THY'den, YTL'ye, TDK'nin, TV'nin, KDV'yi.

*Küçük harfle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu; büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde son harfin okunuşu esas alınır: *kg'dan, cm'yi, mm'den, Ykr'un; ABD'de, BDT'ye, TRT'den.* Kısaltması büyük harfle yapıldığı halde bir kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde bu okunuş esas alınır: *ASELSAN'a, NATO'dan, UNESCO'ya.*

*Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üst işaretli kısaltmalar kesmeyle ayrılmaz:

Alm.dan, Nu.dan, m²ye, mad.si, vb.leri, cm³e.

d) Sayılara getirilen ekleri ayırmak için kullanılır:
1985'ten, 9'uncu kat, 9,65'lik, 7'inci madde, 7,65'lik.

*Sıra sayıları ekle gösterildiği zaman rakamdan
sonra sadece kesme işareti ve ek yazılır:
7.'nci değil, 7'nci, 9.'uncu değil, 9'uncu.

e) Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için kullanılır:

*A'dan, Z'ye kadar, b'nin v'ye dönüşmesi, Türkçede –
lık'la yapılmış yer isimleri.*

f) Konuşmada veya vezin dolayısıyla şiirde ses
düşmelerini göstermek için kullanılır:

N'oldu, N'etsin, N'apalım.

SORULAR

Aşağıdaki cümleleri yazım ve noktalama bakımından düzeltiniz.

- 1- alacaklı aslan borçlu fare gibiydi*
- 2- yetmişbeş yaşına ermiş olan goetheye sormuşlar bigün sağlığın nasıl diye büyük yazar şöyle yanıt vermiş bugünlerde kendimi iyi hissetmiyorum çünkü ne ben birine aşığım nerde biri bana aşık*
- 3- adama dayanma ölür duvara dayanma yıkılır*
- 4- T.H.Y'nın çalışanları için 29 nisan pazartesi günü düzenlenen partide tanışmışdım bilal beyi*
- 5- yüzüncü yıl üniversitesi van kedilerininbakımıyla ilgileniyormuş*
- 6- lady montagü 16 mart 1718 tarihli mektubunda türklerin renk çiçek ot meyva taş tüy akla ne gelirse herşeyin bir manası ve özel mısraı olduğunu belirttikten sonra şöyle der işte böylece mürekkeb kullanmadan küfür azar sevgi dostluk hatta havadisle dolu mektublar gönderebiliyorlar*
- 7- millet ırki iradi kavmi siyasi coğrafi bir zümre değildir*

Dersimiz bitmiştir. Teşekkürler.

